

הצעה שלישית - "כי נפלתי - קמתי" (מיכה ז, ח)

הקדמה

צמיחה מתוך קושי - מהתמודדות אישית להתמודדות לאומית
דווקא בתקופת מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט צמח היישוב היהודי והתפתח:

- בתחום הכלכלי והתרבותי - העלייה החמישית תורמת לגידול דמוגרפי ולפיתוח כלכלי ותרבותי. אחד הביטויים לצמיחה הכלכלית הוא הקמת נמל תל אביב.
- בתחום ההתיישבותי - הוקמו יישובים רבים במקומות אסטרטגיים.
- בתחום הצבאי - היישוב היהודי התעצם, נלמדו תורות לחימה חדשות (וינגייט, הפו"ש, הנוודות ועוד).

שיעור זה מבקש להדגיש כי דווקא בשעה קשה של טרור ערבי, כשאוילי עלולה להתעורר תחושה שהמשימה קשה מדי והמכשולים גדולים - ניתן גם לצמוח (מבלי להמעיט בעוצמת הקושי) ולבחון מה היו מקורות הכוח של היישוב היהודי ומה הם מקורות הכוח האישיים הטמונים בכל אחד ואחת מאיתנו.

מטרות

- הבנה כי היישוב היהודי צמח וגדל בתחומים רבים דווקא בתקופת המאורעות
- חיזוק האמונה וההבנה כי גם אנחנו יכולים לצמוח מהתמודדויות

פתיחה (15 דקות)

נבקש מכל תלמיד לחשוב על קושי שהיה לו בעבר והוא התגבר עליו. אפשר לחשוב גם על קושי קטן, נקודתי.

כעת, נזמין את התלמידים להתהלך בכיתה ולמצוא חבר שיהיה לנו נוח לשתף אותו בהתמודדות. נדגיש כי אין צורך לשתף בתיאור הקושי אלא רק בהתמודדות עמו. כל אחד יראיין את בן הזוג שלו וישאל שתי שאלות:

1. מה התכונות שהיו לך או שגילית על עצמך – תכונות שסייעו לך להתמודד עם הקושי (אמונה בקב"ה/אמונה בערך/תקווה/מסוגלות/אסרטיביות/מוטיבציה וכו')?
2. מי עוד סייע לך וכיצד (משפחה/חברים/מורים/אחר)?

לאחר השיחה בזוגות, נבקש במליאה מכל אחד לציין במילה אחת תכונה שסייעה לו בהתמודדות עם הקושי. לחילופין, נניח בריסטול גדול במרכז הכיתה וכמה טושים ונזמין כל תלמיד לכתוב תכונה אחת חיובית העולה מאופן ההתמודדות עם הקושי. נבהיר כי נחזור לכתוב בריסטול זה בסיום השיעור.

הנחיות למורה:

מדובר בהזמנה לשיח רגשי ואישי, ולכן נשים לב לדגשים הבאים:

1. לכל אדם יש קשיים במהלך חייו. ניתן לחשוב על קושי מינורי ואין צורך לבחור בקושי "משמעותי".
2. אין צורך לספר את הקושי. נבקש להתמקד בהתמודדות.

הבקשה להתהלך בכיתה ולבחור בן זוג נובעת מהרצון לתת לתלמידים חופש לבחור עם מי נוח להם לשוחח, ולכן הנחיה זו חשובה.

עיון בקטע מקור (5 דקות)

קעת נקריא בפני הכיתה את אחד הקטעים (לבחירת המורה)¹.
את שני הקטעים כתב דוד בן גוריון בתקופת המאורעות.

קטע מקור ראשון לבחירה

דוד בן גוריון, מול סכנת ההשמדה – התבצרות, תל אביב, 5.12.36

"יותר משבוע לא יכולתי לצאת מחדרי, כי התקררתי קשה וצויתי לשכב במטה. כשחדלו הגשמים ירדתי לתל אביב. לפני צאת אליהו [גולומב] לחו"ל – הוא יוצא מחר. הזמנתי חברים אחדים לביורר המצב. הזמנתי ברל [כצנלסון], יצחק [בן צבי], דוב [הוז], שאול [אביגור], אליהו [גולומב], ברל רפטור וזאימה [זלמן ארן], ומסרתי להם דעתי על המצב: –

אנו עומדים לפני מכה פוליטית אנושית [צ"ל: אנושה]. התקוממות הערבים הפחידה את אנגליה. גם אם הועדה תיווכח שיש הכרח בשובנו לארץ ואין מפעלנו פוגע באינטרסים החומריים של תושבי הארץ – לא יתעלמו מהסכנה הפוליטית של מלחמת דמים, אשר אולי לא תצטמצם בארץ אלא תתפשט על הארצות השכנות [...] ויבואו לידי צמצום דרסטי של העליה ואולי גם להגבלות קשות על רכישת קרקע [...]. הפקידות במשרד המושבות אינה ידידה לנו, ובראש המשרד עומד עכשיו "ציוני" (שר המושבות אורמסבי גור), אבל חלש וחסר אופי הנמצא כולו תחת השפעת הנציב.

בכלל הממשלה הנוכחית היא חלשה ופחדנית ובלתי יציבה ברוחה. מלבד הגזירות האיומות אנו עומדים בפני סכנת מלחמה עולמית, ואי אפשר לדעת מה יהיה מצבה של אנגליה במקרה זה ואם היא תוכל להגן עלינו. הסכנה הצפויה לנו היא לא פרעות – אלא השמדה. כי התוקפנים יהיו לא ערבי א"י בלבד, אלא אנשי עיראק וסעודיה. ויש להם אוירונים ותותחים.

ועלינו להסיק מסקנה פוליטית וצבאית:

(א) המדיניות האנגלית, כמדיניות של כל הארצות עכשיו, בלי יוצא מן הכלל, נקבעת על ידי חשבונות צבאיים ואסטרטגיים. ואם בחוגי משרד המושבות לא נמצא עכשיו אוזנים קשובות, נדמה לי, שבחוגים הצבאיים באנגליה נמצא ידידים. ועלינו לכוון פעולתנו המדינית לקראת חוגים אלה.

(ב) עלינו להתכונן ברצינות להוות כוח ממשי בארץ, אשר יהיה מסוגל לעמוד בפני התקפה גדולה וגם יוכל לדבר עם אנגליה בלשון אחרת. לשם כך עלינו: –

(1) להיאחז בים; לא רק בנמל אלא בים ממש. אניות וסירות מהירות שיעמדו ברשותנו, וישמשו בימים כתיקונם לצרכי הובלה, ובשעת הצורך לצרכי בטחון והעברה. ההסתדרות צריכה להשקיע בזה אמצעים גדולים.

(2) להיאחז בהרים; עלינו לרכוש בהקדם האפשרי את ראשי ההרים השליטים מבחינה אסטרטגית על הארץ, וביחוד על מעברות הירדן, למען הושיב עליהם קיבוצי שומרים...

(3) להקים בארץ תעשייה מתאימה למען לא נהיה תלויים בחו"ל.

(4) להכשיר את החלוץ הכשרה צבאית.

התכוננות זו דורשת אמצעים גדולים, ועלינו לשנות את מבנה התקציב.

יומן, עמי 11-12, ארכיון בן גוריון.

בתוך: ה' (1996). במאבק למדינה - המדיניות הציונית בשנים 1936-1948. ירושלים: הוצאת מרכז זלמן שזר.

¹ הדגשים שלנו, למקרה שהמורה מעוניין להקריא רק חלקים.

קטע מקור שני לבחירה

לונדון 23.3.39

"אין דרך אלא מדינה"

גרינבוים (יצחק גרינבאום - חבר הנהלת הסוכנות) יקירי.

אני מקווה שלא תתרעם עלי על שלא כתבתי לך במשך כל הזמן. במשך שבועות שלמים לא יכלתי לאחוז עט ביד. קשה לתאר באיזו מתיחות נפשית דרוכה היינו שרויים, בכל אופן, הייתי שרוי אנכי. נגמר פרק. גמר מר ועגום. גם אם תבוא ממשלה חדשה ותהיה מוכנה לתקן המעוות — לא ישוב המשטר הקודם. גורל הציונות תלוי מעתה אך ורק בנו. ומלחמתנו הפוליטית בתקופה הקרובה לא יהיה לה שחר אם לא תראה את המטרה היחידה שיש לשאוף אליה ולהלחם עליה בשלב החדש (שלגמרי אינו שלב אחרון וסופי): עצמאות ליהודי א"י, כלומר מדינה יהודית. אם קראת את הפרוטוקולים של שיחותינו ראית בוודאי שמיד לאחר שהממשלה הודיעה לנו על מזימת "העצמאות" הודעתי שעם מתן עצמאות לארץ מן ההכרח לתת עצמאות גם לנו.

ימצאו, בלי ספק, חכמים ציונים אשר ימשיכו לחלוק על דרך זו — ולדעתי יש הכרח בהתלכדות בלתי מפלגתית של כל אלה המאמינים בדרך זו למען הביא את הקונגרס הבא לידי הכרזה על מדינה יהודית — בתשובה להכרזת "עצמאות" מצד אנגליה בשביל הארץ.

מפחד אני שימצאו יהודים לא מעטים אשר מטעמים מעשיים ואידיאולוגיים כביכול ילמדו זכות על הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית ויסייע למזימות המופתי, כאשר סייעו בלא יודעים במשך השנתיים האחרונות. ויש צורך לגבש מיד, גם בישוב וגם ברחבי התנועה הציונית, הכרה פוליטית ברורה, לא רק נגטיבית, לא רק שלילת המפנה החדש של אנגליה, לא רק נון קואופריישין בהקמת המדינה הערבית — אלא הכרה פוזיטיבית. מגמה נחרצה להקמת עצמאות יהודית מיד.

ברור לי שאין בדעת הממשלה לתת עצמאות אמיתית לארץ. היא רוצה בצדיה לעשות את היהודים למעכבי העצמאות. ע"י כך גם תתרצה לערבים — וגם תהיה לה תואנה להמשיך בשלטונה, והקולר של עיכוב העצמאות יתלה ביהודים. עלינו להמנע ממוקש זה. או מנדט — או מדינה יהודית. לאחר שאנגליה הודיעה בהחלט לא מנדט — הרי אין דרך אלא מדינה יהודית.

להתראות בקרוב

שלך

ד. ב. ג.

יומן, עמ' 60-61, ארכיון בן גוריון

בתוך: ה' (1996). במאבק למדינה - המדיניות הציונית בשנים 1936-1948. ירושלים: הוצאת מרכז זלמן שזר.

שאלות לדין

- מה הם החששות של בן גוריון על פי הקטע?
- כיצד מתכנן בן גוריון להתמודד עם קשיים אלה?
- מה הן התחושות העולות בכם למקרא דבריו של בן גוריון?

דיון (15 דקות)

בנושא התמודדות היישוב היהודי בשנים 1936-1939

נקרין טבלה זו על הלוח ונזמין תלמידים להשלים אותה.

מה היו הקשיים שעמדו בפני היישוב היהודי?

התחום	הקושי

טבלת דוגמה למורה

התחום	הקושי
כלכלי (דוגמה)	השביתה הערבית בנמל יפו עלולה לפגוע ביבוא וביצוא. (דוגמה)

--	--

כעת נשאל שאלת המשך: כיצד התמודדו עם קשיים אלה?

לפניכם דוגמאות לקשיים ולדרכי התמודדות.

כיצד התמודדו עם קשיים אלה?

הקושי	התחום	דרך ההתמודדות

טבלת דוגמה למורה

הקושי	התחום	דרך ההתמודדות
השביתה הערבית בנמל יפו עלולה לפגוע ביבוא וביצוא. (דוגמה)	כלכלי (דוגמה)	הקמת נמל תל אביב
טרור	ביטחוני	ה"יציאה מן הגדר" - הפ"וש, הנודדת, פלוגות הלילה וכו'
חשש מחוסר השפעה על הגבולות העתידיים יישובים מבודדים אינם מוגנים והם חשופים לסכנות	מדיני, ביטחוני	התיישבות חומה ומגדל
התמודדות עם הספר הלבן השלישי	מדיני	העפלה, התיישבות, מאבק צבאי

דיון במליאה

מה לדעתכם סייע ליישוב היהודי לצמוח למרות הקשיים שבהם היו נתונים? (אמונה בקב"ה/אמונה בדרך/ מסוגלות/ התמקדות בעשייה/ערבות הדדית/יצירתיות וכו')

סיכום

ראינו כי לצד הטרור יש חיים, תקומה, בנייה וניסיון מתמשך לבנות את הארץ ולהיבנות בה. לצד הגבלות הבריטים יש מאבק - ראשית העפלה והתיישבות, יצירתיות, נחישות ואמונה. "מי שיש לו איזה למה שלמענו יחיה - יוכל לשאת כמעט כל איך".²

היישוב היהודי בחר להתמודד. הוא לא ידע אם יצליח, אם המטרה תושג. לא הייתה ודאות בהצלחה. הייתה אמונה ובחירה לנסות ולהקים מדינה. פעמים רבות מזמנים לנו החיים מצבים שלא היינו בוחרים בהם מרצוננו. עם זאת, בידינו היכולת להגיב עליהם ולפעול לשינוי.

אסיף (10 דקות)

איזו תובנה רלוונטית לחיי הפקתי מהלימוד?

או:

אם הוכן "בריסטול התמודדויות", זה הזמן להציג ולשאול:

- האם אופן ההתמודדות עם קושי אישי דומה לאופן ההתמודדות עם קושי לאומי? אם כן, במה?
- איזו התמודדות קשה יותר: עם משבר אישי או עם משבר לאומי? נמקו.

²ויקטור פרנקל ב"האדם מחפש משמעות" (עפ"י ניטשה)